

Aleg 172

Sprawozdanie

komisji edukacyjnej o petycyach do l. 281. i 587. wniesionych przez Wydział Towarzystwa nauczycieli szkół wyższych i Towarzystwo politechniczne we Lwowie w sprawie reorganizacji szkół realnych.

Wysoki Sejmie!

Petycyje, do l. 281 i 587 wniesione, domagają się stosownej reorganizacji szkół realnych a względnie średnich w ogóle w naszym kraju, w szczególności zaś przeprowadzenia w szkołach realnych wydanego przez Ministerstwo Oświecenia w dniu 24. kwietnia 1879 r. dla innych prowincyi Monarchii austryackiej normalnego planu lekcyjnego.

Pomieniony plan jest jedną z odmian, które przebywała w Austrii organizacja szkół realnych od r. 1850, kiedy to z dawniejszego dwuletniego kursu czwartej klasy szkół ludowych i klas przygotowawczych, pod nazwą szkół realnych z Akademiemi technicznymi połączonych, utworzono ten nowy rodzaj szkół średnich. Według pierwotnego projektu z r. 1849. miała szkoła realna w zamierzonej wtenczas organizacyi podzielona na dwa stopnie, każdy o trzech rocznych kursach, t. j. na niższą i wyższą szkołę realną, prócz teoretycznego czyli tak zwanego „ogólnego“ oświecenia na zasadzie języków nowożytnych a głównie języka ojczystego, na zasadzie nauk przyrodniczych i rysunku jako przygotowania do pobierania wyższych nauk w Akademiach technicznych, podawać w osobnych kursach wiadomości z buchalteryi, technologii, towaroznawstwa, nauki o wekslach, cłach i monopoliach, jako przydatne w życiu praktycznem dla uczniów niższego stopnia, którzy po jego ukończeniu, zrzekając się dalszego zawodu naukowego, zamierzają zwrócić się wcześniej do zajęć praktycznych, wymagających przecie pewnego średniego wykształcenia. Wszakże rozkład lekcyj na tej organizacyi oparty, nie wszedł właściwie nigdy w wykonanie; owszem uległ już w r. 1851 niektórym zmianom, gdy przystąpiono po raz pierwszy do rzeczywistego zaprowadzania osnutych na tej myśli zakładów. Uchylono projekt dodatkowych kursów praktycznych w niższych szkołach realnych, a za to wcielono do planu kursów teoretycznych niektóre przedmioty praktycznej natury, jak budownictwo i naukę o cłach i wekslach, wprowadzono do klasy III. naukę chemii z niezwykle wielką liczbą tygodniowych lekcyj, w wyższych klasach wprowadzono do klasy IV. kaligrafiją, do VI. naukę o machinach,

a w ogóle powiększono liczbę lekcji rysunkowych. Przeto w znacznej części straciła szkoła realna cechę zakładu, mającego na celu ogólne teoretyczne wykształcenie, a przybrała w części cechę szkoły specjalnej, usposabiającej oraz do wyższych nauk technicznych.

Na zasadzie wydanego w tym duchu statutu uorganizowane zostały w naszym kraju niższa i wyższa szkoła realna we Lwowie, jakoteż niższe szkoły realne w Brodach, Śniatynie i Tarnopolu.

W powyższe zarysy ujęte urządzenie szkół realnych trwało przez szereg lat następnych, aż od r. 1863 coraz silniej w sferach pedagogicznych i rządowych poczęła występować dążność do przywrócenia im charakteru szkół ogólnego wykształcenia, ile możliwości bez przemieszek nauki specjalnej. Wydane w tym względzie d. 21. sierpnia r. 1867 do l. 3.877 rozporządzenie ministerjalne wyrugowało z planu lekcyjnego szkół realnych naukę o cłach i monopolach, zamiast nauki o budownictwie pozostawiono tylko naukę konstrukcyi budowniczej w III. klasie, powiększono liczbę lekcji geografii i historii, tudzież historii naturalnej w niższych klasach, a matematyki w wyższych, odwrotnie zmniejszono liczbę lekcji chemii w klasie III. a rysunków geometrycznych w klasie I. i wolnорęcznych w klasie III.

Gdy w skutek ustawy zasadniczej o reprezentacyi państwa (§. 11. lit. i.) ustawodawstwo w sprawach szkolnictwa realnego i technicznego dostało się w udziale Sejmom krajowym, Reprezentacya naszego kraju uchwaliła w r. 1869 „Statut o urządzeniu szkół technicznych średnich w Królestwie Galicyi i Lodomerji z Wielkiem Księstwem Krakowskiem,“ który starając się pogodzić kierunek wychowania humanitarny z realnym, obok nauki realnej i technicznej zaprowadził naukę języków nowożytnych, a przedewszystkiem niemieckiego i francuskiego, obok instrukcyi teoretycznej, kursa poboczne praktyczne. Aby uczniom niższych przynajmniej stopni umożliwić lub ułatwić w danym razie przejście do gimnazyum, pomieszczono język łaciński pomiędzy nadobowiązkowe przedmioty pierwszego, t. j. najniższego oddziału, będący za granicą częstokroć nawet obowiązkowym przedmiotem nauki szkół realnych. Ponieważ jednak projekt tego statutu zawierał szereg zasadniczych postanowień, różniących się znacznie od ówczesnego i teraźniejszego ustroju i stanowiska szkół realnych w innych prowincjach monarchii austriackiej, zdaje się, iż z tego głównie powodu nie otrzymał sankcyi Rządu; a nadto, według wyraźnego oświadczenia reskryptu ministerjalnego z d. 8. lipca 1870. l. 6211. ponieważ według przedłożonego projektu miałyby określone w nim wydatki opędzane być ze Skarbu Państwa z pominięciem konstytucyjnego udziału Rady Państwa, a przyznane było Radzie szkolnej krajowej prawo naczelnego kierownictwa średnich szkół technicznych, gdy tymczasem prawo to służy Państwu w myśl art. 17. ustawy zasadniczej o powszechnych prawach obywateli.

Reorganizacya galicyjskich szkół realnych odbyła się tedy na drodze administracyjnej. Ułożony na wzór programatów, wydanych już przedtem dla kilku krajów Przedlitawii, na podstawie ustaw krajowych program nauk zatwierdziło Ministerstwo oświecenia na mocy reskryptu z d. 24. lipca r. 1872 l. 4.536 dla szkół realnych galicyjskich prowizorycznie, t. j. na czas, dopokądby nie przyszła do skutku ich organizacya drogą właściwego ustawodawstwa. W tem zarządcono zamianę trzechletnich kursów niższych szkół realnych na czteroletnie a tem samem przemieniono sześcioklasowe szkoły realne na siedmioklasowe, a myśl ogólnego teoretycznego wykształcenia przeprowadzono jeszcze ściślej niż przedtem, usuwając w zupełności naukę konstrukcyi budowniczej z programu lekcji, i zaprowadzając inne zmiany w ustroju naukowym do tego celu zmierzające. Wszakże z języków nowożytnych dla Galicyi prócz języka krajowego zatrzymano tylko niemiecki, zwiększając liczbę lekcji na jego naukę przeznaczonych. Tą reorganizacyą objęta została także już szkoła realna krakowska, która utworzona z klas przygotowawczych tamecznego instytutu technicznego, otrzymała była w r. 1871 ustrój zastosowany w ogóle do wzorów szkół realnych w Austrii.

W r. 1879. ogłosiło Ministerstwo oświecenia normalny plan lekcyjny dla szkół realnych, który zmierzał do wyrównania różnicy między programami w poszczególnych krajach, utrudniającej uczniom przechodzenie ze szkoły realnej jednego kraju do drugiego, co osobliwie tam jest ważne, gdzie pomniejsze kraje koronne lub tuż obok siebie położone, taką zmianę zakładu czynią częstszą. Ten nowy rozkład nauk w istocie rzeczy na tych samych jak poprzedni oparty zasadach, w tem jednak różni się od niego, że w kilku przedmiotach, jak w nauce geografii, chemii, rysunków tak geometrycznych jak wolnорęcznych, zmniejszając liczbę godzin wykładowych, zniża ją w ogóle do 202 na tydzień w całej szkole realnej, a nadto wprowadza naukę języków nowożytnych, jakoto francuskiego i angielskiego jako obowiązkowych przedmiotów nauki. Rada szkolna krajowa nie uważała za rzecz stósowną, wprowadzać nowych zmian w programie szkół realnych galicyjskich, zwłaszcza że już wtenczas widoczny był stopniowy ubytek uczniów w tych zakładach. Ministerstwo oświecenia przychyliło się do tego zapatrywania, zaczem poszło, że organizacya z r. 1872. została dotąd nietkniętą. (Porów. sprawozd. Rady szk. kr. II. str. 68). Liczbę 218 godzin wykładowych na tydzień w całej szkole realnej utrzymano nadal, jak była przedtem, a z języków nowożytnych prócz polskiego zachowano tylko język niemiecki, którego lekcye tygodniowo przewyższały liczbę godzin, przeznaczonych w innych szkołach austriackich na naukę języka francuskiego i angielskiego razem.

W r. 1880. Wysoki Sejm podjąwszy na nowo kwestyę reform wychowania w szkołach średnich, wydał d. 14. lipca r. 1880 uchwałę, którą wezwał Wydział krajowy „aby w porozumieniu z Radą szkolną krajową i Komisją wydelegowaną przez Akademię umiejętności w Krakowie wygotował wnioski, zmierzające do projektowania Wys. Rządowi takich zmian: a) w rozkładzie i środkach nauki gimnazjalnej; b) w urządzeniu egzaminów dojrzałości; c) w instrukcyach dotyczących się dydaktycznego i pedagogicznego prowadzenia młodzieży, — któreby z zachowaniem całego zakresu nauki, przeznaczonej dla gimnazyów austriackich, Radzie szkolnej pożądaną reformę wychowania i nauczania umożliwiły“.

Prócz tego uchwalili Wysoki Sejm rezolucyę, którą wezwał c. k. Rząd „aby w sprawie rozdziału nauki średniej na szkoły realne i gimnazya humanitarne i realne powziął postanowienia, umożliwiające wybór kierunku technicznego lub uniwersyteckiego po odbytej w szkołach średnich nauce“.

Pierwsza z powyższych rezolucyi tyczyła się wyłącznie gimnazyów. W tym też duchu ułożone było „Sprawozdanie komisji, wydelegowanej przez Akademię umiejętności w Krakowie“, jakoteż sprawozdanie Rady szkolnej krajowej o wdrożonych po części już przed uchwałą sejmową, a ogłoszonych drukiem w „Rozprawach i wnioskach Komisji, powołanej przez tęż Radę szkolną krajową do zbadania sprawy reformy gimnazyów“. Wnioski przez obie komisye poczynione nie doczekały się dotąd załatwienia.

Druga rezolucya dąży do możliwego zrównania zadań dydaktycznych i pedagogicznych szkół realnych z jednej a gimnazyów z drugiej strony; któreto dążenie, w świecie pedagogicznym wcale nie nowe, otrzymało wyraz między innemi także we wspomnionym Statucie szkół średnich technicznych, uchwalonym przez Wys. Sejm w r. 1869. Projekt organizacyi galicyjskich gimnazyów, przyjęty w r. 1882 przez Radę szkolną krajową i przedłożony Ministerstwu Oświecenia celem uzyskania aprobaty do wniesienia go do Wys. Sejmu na zasadzie ustawy państwowej z r. 1867. o Reprezentacyi Państwa §. 11. lit. i i §. 12. podaje program nauki umożliwiający uczniom gimnazjalnym po ukończeniu kursu gimnazjalnego w całej pełni przejście w studia techniczne, a to głównie przez wcielenie do tego programu nauki geometrii wykresłnej i odpowiednich rysunków. Wszakże i ta druga rezolucya nie została dotąd załatwiona.

Przytoczone na wstępie dwie petycye stają przeważnie na gruncie ministeryalnego planu lekcyjnego z r. 1879. domagając się przedewszystkiem zaprowadzenia nauki języków nowożytnych, jako to: francuzkiego i angielskiego obok niemieckiego, i ograniczenia liczby godzin

wykładowych na wzór szkół realnych innych prowincyi Monarchii austriackiej. Nadto petycyja Wydziału Towarzystwa nauczycieli szkół wyższych zwraca uwagę na usterki w metodycznym rozkładzie nauki matematyki, nauk przyrodniczych, rysunków geometrycznych i geometrii wykreślnej, na zbyt wielką liczbę godzin na rysunki wolnорęczne, na naukę chemii bez ćwiczeń chemicznych, i na częstokroć zbyt dużą dwustopniowość nauki. Zdaniem tej petycyi jednak zmiany dotyczące powinny głównie metody uczenia, któraby miała polegać na zastąpieniu metody dedukcyjnej, odpowiadającą więcej usposobieniu naszej młodzieży, jak twierdzi petycyja, indukcyą. Petycyja Towarzystwa politechnicznego w pierwszym rzędzie wykazuje szkodliwość dwoistego sposobu wychowania pośredniego przez szkoły realne z jednej, a gimnazya z drugiej strony dla społeczeństwa i dla młodzieży samej, która dopiero w późniejszych latach niż po ukończeniu szkoły początkowej jest w możności obrać zawód techniczny albo uniwersytecki w miarę swych stosunków i skłonności. Towarzystwo powołuje się w tym względzie na uchwały z r. 1880. na Zjeździe austriackich inżynierów i architektów odbytym w Wiedniu i r. 1882. na Zjeździe polskich techników, odbytym w Krakowie zapadłe, aby okazać, że nie zostaje w tem zapatrywaniu odosobnione, lecz wyraża dążenia kół obszerniejszych. O ileby jednak wprowadzenie pożądaney zdaniem Towarzystwa reformy w szkolnictwie tego stopnia nie było na razie jeszcze wykonalne, sądzą petenci, że przynajmniej zastosowanie ministeryalnego rozporządzenia z dnia 24. kwietnia r. 1879 i wydanego przez nie normalnego planu lekcyjnego do szkół realnych naszego kraju usunęłoby choć w części ich niedomagania, w szczególności przez umieszczenie nauki języków nowożytnych na programacie lekcyj, i niższenie liczby godzin wykładowych w ogóle.

Obydwie petycyje twierdzą, że ubytek uczniów w szkołach realnych głównie błąd pochodzi, że ich program nauk nie odpowiada dzisiejszym potrzebom, utrzymując oraz, że od ich stosownej reorganizacyi zależy także pomyślny rozwój akademij czyli szkół głównych technicznych.

Komisya edukacyjna, wzięwszy treść i dążność obu petycyj pod rozwagę, przysłała do przekonania, że pominiawszy kwestye metodyczne, jako będące rzeczą nauki i nie dające się tak łatwo ująć w formy ustawodawcze, potrzeba reorganizacyi szkolnictwa pośredniego w ogóle a szkół realnych w szczególności co do porządku i układu nauk, z uwzględnieniem potrzeb naszego kraju nie da się zaprzeczyć, jakto już uchwały i rezolucye sejmowe kilkakrotnie wypowiedziały. Atoli, gdy wnioski tak Wysokiego Sejmu jakoteż władze krajowe spotykały się dotąd zwykle z odmową sankcyi, wypada teraz oczekiwać i domagać się, żeby c. k. Rząd w wykonaniu ustawy zasadniczej z d. 27. grudnia r. 1867 o Reprezentacyi Państwa §. 11. lit. i i §. 12. przedłożył Wys. Sejmowi projekt reorganizacyi szkolnictwa pośredniego do uchwalenia. Wtenczas mogłaby także kwestya zrównania zadań obu dotychczasowych działów tegoż szkolnictwa przyjść pod rozwagę.

Nim to jednak nastąpi, byłoby do życzenia, żeby już teraz drogą administracyjną w naszych w naszych szkołach realnych oprócz języka polskiego i niemieckiego, poczęto uczyć przynajmniej jednego jeszcze języka nowożytnego, a to francuskiego lub angielskiego. Ważność tej innowacyi tak pod względem użyteczności jakoteż pedagogicznym jest tak uznana, że nie potrzebuje długiego dowodzenia. Literatura techniczna francuska i angielska jest zbyt bogata, żeby wątpić można o istniejącej dla technika potrzebie, utrzymywać się w ciągłej znajomości jej bieżących objawów. Nadto wprowadzenie jednego jeszcze języka nowożytnego do planu lekcyj szkół realnych, rozszerzyłoby dział filologicznej instrukcyi, dzisiaj za szczupły w porównaniu ze systemem, jakiego od wieków z wypróbowanym skutkiem dzierżą się gimnazya.

Umnieszenie godzin wykładowych odpowiadałoby wielostronnym życzeniom. Nie można jednak zaprzeczyć, że u nas wobec zadań, jakie nauka języka niemieckiego ma do speł-

nienia, po wprowadzeniu języka francuskiego lub angielskiego do programatu obowiązkowych nauk, byłoby trudnem do wykonania. Należałoby jednak żądać, żeby dodanie tego nowego przedmiotu nauki nie pociągnęło za sobą zwiększenia dotychczasowej liczby godzin wykładowych, jeżeliby się zmniejszenie nie dało uskutecznić.

Komisya edukacyjna wnosi przeto, co następuje :

Wysoki Sejm raczy uchwalić :

1. Wzywa się c. k. Rząd, żeby na zasadzie i w myśl ustawy zasadniczej z dnia 27. grudnia 1867 r. l 141. §. 11. lit. i i §. 12. przedłożył Sejmowi Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem do uchwalenia projekt reorganizacyi szkolnictwa średniego w naszym kraju w ogóle, a szkół realnych w szczególności, i biorąc oraz w sprawie rozdziału nauki pośredniej na szkoły realne i gimnazya humanitarne i realne pod rozważę postanowienia, któreby umożliwiały uczniom wybór kierunku technicznego lub uniwersyteckiego po odbytej w szkołach średnich nauce.

2. Wzywa się c. k. Rząd, żeby już teraz drogą administracyjną wprowadził do programatu nauk obowiązkowych szkół realnych galicyjskich prócz języka polskiego i niemieckiego naukę przynajmniej jednego jeszcze języka nowożytnego, a to francuskiego lub angielskiego, bez zwiększenia ogólnej liczby godzin wykładowych, jeżeliby się tyle pożądane zmniejszenie nie dało żadną miarą uskutecznić.

We Lwowie dnia 13. Stycznia 1886. r.

Przewodniczący :

Dr. Majer.

Sprawozdawca :

Euzebiusz Czerkawski.

